

TEGNERFORBUNDET 21 I FORTID, NÅTID OG FREMTID

AV

MINA S. HAUFMANN

Hilde Lunde. Foto: Tegnerforbundet.

Et aktivt tilbakeblikk kan fremtvinge refleksjon over nåtiden. Tegnerforbundet feirer 110-årsjubileum i 2026. *Billedkunst* har spurt daglig leder, Hilde Lunde, hva hun ser dersom hun skuer bakover i tid, og om hvilke refleksjoner hun gjør seg rundt tegnefeltet her og nå – og rundt neste sving. – Noe av det som slår meg mest, er hvor aktuelle mange av de første sakene Tegnerforbundet jobbet med, fortsatt er, sier hun.

MINA S. HAUFMANN:
I anledning jubileet, er det noen høydepunkter eller interessante historier du kunne tenke deg å trekke frem?

HILDE LUNDE:

Det har vært utrolig interessant å gå inn i historien. Og noe av det som slår meg mest, er hvor aktuelle mange av de første sakene er. Tegnerforbundet ble stiftet i 1916 av åtte tegnere som så behovet for å organisere seg, både for å løfte tegningen som kunstform og for å bedre tegneres faglige og økonomiske vilkår. Allerede helt i starten tok de tøffe kamper om honorar, eierskap og opphavsrett. En av de tidlige sakene gikk helt til Høyesterett, da en tegner fikk medhold i at en redaktør som hadde fått lov til å publisere tegningene hans, ikke dermed eide originalene. Og i 1952 fikk vi utarbeidet en ferdig prisnorm. Disse tingene er nesten litt svimlende å lese i dag, for igjen diskuterer vi bruks- og opphavsrett, og hvordan tegneren skal få betalt – nå i møte med generativ kunstig intelligens og globale teknologiselskaper. Teknologien er en helt annen, men mange av de grunnleggende spørsmålene er like.

Men historien handler ikke bare om kamp, men også veldig mye om fellesskap. Vi har nylig samlet fire av våre eldre medlemmer – Ingrid Ousland, Bjørg Omholt, Jan-Kåre Øien og Rune Johan Andersson – for å snakke om livet i Tegnerforbundet. Ingrid beskriver forbundet som en familie. Møtene kunne holdes i kantinen på arbeidsplassen hennes, det var fester, interne historier og sterke personligheter, og man hadde egen Kråkeorden med kapper, kråkenebbhatter og kjempeblyant. Det sier noe om en organisasjon som både var fagforening og et veldig viktig sosialt miljø.

Så må det nevnes at vi har *NUMER*, et tidsskrift med røtter helt tilbake til 1917. At en organisasjon for tegnere begynte å publisere nesten umiddelbart etter at den ble stiftet, synes jeg sier mye. Det holdt ikke bare å vise tegninger – man trengte et sted for å diskutere, dokumentere og utvikle feltet! Det er egentlig det vi forsøker å gjøre også i jubileumsåret. Vi ønsker selvfølgelig å se bakover, men vi vil ikke lage et jubileum som bare feirer oss selv. Vi må også se fremover. Med jubileumsutstillingen og boken *TEGNING* spør vi: Hva er tegning i 2026? Hvor står feltet nå? Og hva trenger det for å kunne utvikle oss videre?

MSH:

Og hvor står Tegnerforbundet i dag?

HL:

Jeg synes vi står på et veldig spennende sted. Vi er rundt 600 medlemmer fra hele landet, og rommer en enorm bredde innen tegning. Samtidig er Tegnerforbundet både fagorganisasjon, kunstnerstyrt visningssted og kompetansesenter. Vi driver utstillinger, Tegntriennalen, nevnte *NUMER*, formidling, arbeid for barn og unge og fagpolitisk arbeid for kunstneres rettigheter og arbeidsvilkår. Vi har kalt jubileumsutstillingen «Vi tar streken på alvor», og jeg synes egentlig det sier ganske mye om hva Tegnerforbundet vil være. En blyantstrek på papir, en avis-tegning, illustrasjon, tegneserie, installasjon, en digital tegning eller en kunstnerisk praksis som utfordrer hele forestillingen om hva en tegning kan være – vi skal romme bredden.

– Vi ser en utrolig vitalitet i tegnefeltet gjennom arbeidet med både jubileumsutstillingen og boken *TEGNING*. Samtidig finnes det et paradoks: Tegning er overalt, men på mange måter fortsatt litt usynlig. Den ligger til grunn for veldig mye innen kunst, arkitektur, design, håndverk og en rekke andre fag, men omtales gjerne som en skisse, et forarbeid eller noe man gjorde som barn. Bilder former hvordan vi forstår politikk, krig, identitet, reklame, historie og hverandre. Da er det ganske merkelig at vi samtidig tar den visuelle kompetansen så mye for gitt. For meg handler tegning ikke bare om å lage et bilde. Ved å tegne lærer vi å se. Vi bruker tid, observerer, prøver, feiler og finner ut av noe. Det er kunstnerisk kunnskap, men også menneskelig kunnskap. Det er noe av grunnen til at jeg mener Tegnerforbundet har en viktig rolle akkurat nå.

De siste årene har vi blitt tydeligere på at Tegnerforbundets oppgave ikke stopper ved kunstfeltet.

MSH:

Hvis du skal se litt fremover også; hvilke utfordringer tror du vil prege tegnefeltet de neste årene?

HL:

Den mest grunnleggende utfordringen er fortsatt kunstneres mulighet til å faktisk leve av arbeidet sitt. Honorar, opphavsrett, kontrakter og maktforholdet mellom den enkelte tegner og større oppdragsgivere er ikke gamle problemstillinger.

Tegnernes utstilling.

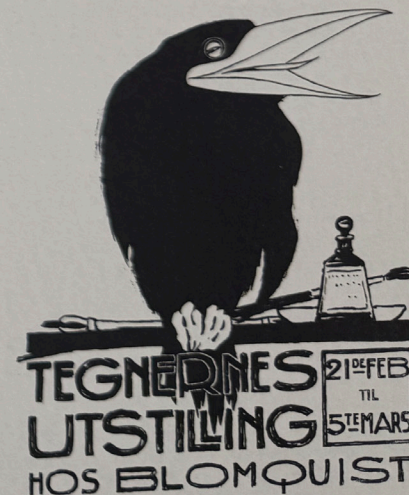
Diverse historisk materiale fra Tegnerforbundets arkiv. Fra venstre: avisutklipp fra *Aftenposten*, Kråkeorden og utstillingsplakat.

KRÅKA ER TEGNERFORBUNDETS HEDERSTEGN

INNSTIFTET 1933

EYVIN ØVRUM-16

BOKSTAVEN COPIA - CHRA

Så kommer kunstig intelligens (KI), som vi allerede var inne på, som gjør mange av disse spørsmålene enda mer akutte. Kunstneres arbeid er blitt brukt til å trene generative modeller uten at de nødvendigvis har gitt samtykke eller fått betalt. Det utfordrer både opphavsretten og økonomien i feltet. KI er en del av en større teknologisk utvikling som allerede er i ferd med å endre hvordan bilder skapes og brukes. Det avgjørende for oss er hvordan tegneres rettigheter og interesser blir ivarettatt i denne utviklingen. Profesjonelle utøvere må ha kontroll over egne åndsverk, og de må få betalt når arbeidene deres skaper verdi for andre.

– En annen stor utfordring er tegnerens plass i utdanningen og i samfunnet. Vi lever i et mer visuelt samfunn enn noen gang, samtidig som tegning og den praktiske og estetiske kompetansen er blitt kuttet i skolen. Vi snakker mye om hvor viktig det er at barn lærer å lese tekst, med god grunn, men langt mindre om hvordan de lærer å lese og forstå bilder. Det bekymrer meg. Ikke fordi alle skal bli tegnere, men fordi visuell kompetanse er en del av det å kunne orientere seg i verden. Derfor har vi vært med på å initiere «Tegneløftet», som ble lansert tidligere i vår. Sammen med Sparebankstiftelsen DNB, Kunst i skolen og Kunst og design i skolen jobbes det for et felles mål om å øke nysgjerrighet, kunnskap og ferdigheter innen tegning, både som kunstnerisk uttrykk og som verktøy, og på tvers av ulike arenaer. Men for meg er det aller viktigste at vi også klarer å skape endring på systemnivå. I utdanningen, i institusjonene og i kulturpolitikken.

– Og så mener jeg at de store kunstinstitusjonene må ta et større ansvar for tegningen. Tegnerforbundet har gjort utrolig mye for å vise, dokumentere og diskutere tegnekunst i Norge, men én relativt liten kunstnerstyrt organisasjon kan ikke alene bære ansvaret for et helt kunstfelt. Tegning må også få en naturlig og kontinuerlig plass i museene, samlingene og forskningen. Det er kanskje en av de viktigste utfordringene fremover: å gå fra enkeltstående satsinger til varige strukturer.

MSH:

For å avslutte på en oppadgående: Hva ønsker du deg for Tegnerforbundet de kommende årene?

HL:

Jeg ønsker først og fremst at Tegnerforbundet skal få fortsette å være et sted som er litt

vanskelig å putte i én boks. At vi fortsatt skal kunne være både fagorganisasjon og kunstinstitusjon, og kunne kjempe for kunstneres rettigheter den ene dagen og åpne en eksperimentell utstilling den neste. At vi skal kunne arbeide med en etablert kunstner og samtidig gi et barn sitt første møte med en profesjonell tegner.

– Samtidig vil jeg at vi skal bli enda tydeligere som nasjonalt senter for tegnekunst. Ikke større bare for å bli større, men sterkere faglig, kunstnerisk og politisk, og med rammer som gjør det mulig å arbeide langsiktig. Jeg ønsker at tegnere skal kunne leve av det de gjør, få ordentlig betalt og ha kontroll over egne åndsverk. Jeg ønsker at tegning skal få en langt mer selvfølgelig plass i museene og kunstinstitusjonene, og at barn og unge over hele landet skal få møte tegning som noe mer enn en aktivitet de kanskje vokser fra. Jeg håper også «Tegneløftet» kan bli et faktisk løft. Ikke en kampanje, men et langsiktig arbeid som påvirker hvordan vi tenker om tegning i skolen, i kunstfeltet og i samfunnet. Boken *TEGNING* henger tett sammen med dette. Vi ønsker å gi innsikt i tegning og et innblikk i tegnekunsten akkurat nå, i 2026, men også at boken blir et arkiv for fremtiden. Kanskje noen åpner den om førti eller femti år, slik vi i dag åpner *Norske tegnere* fra 1987, og ser hvem som tegnet, hvordan de arbeidet og hvilke spørsmål vi var opptatt av.

– Når jeg leser historien til Tegnerforbundet, ser jeg jo at mye har forandret seg på 110 år. Men jeg ser også at noen spørsmål går igjen: Hvem får skape? Hvem får ytre seg? Hvem får plass? Hvem får betalt? Og hvilke former for kunnskap og kunst velger vi som samfunn å ta vare på? Det jeg kanskje ønsker meg aller mest, er at vi i nær fremtid ikke lenger trenger å argumentere så mye for hvorfor tegning er viktig. At tegning har en selvfølgelig plass i kunsten og i samfunnet – som kunst, kunnskap, verktøy og ytring.

